

Roll No

09/B

Total No. of Question : 10]

[Total No. of Printed pages :3]

SS

1036

ANNUAL EXAMINATION SYSTEM

SANSKRIT

Time allowed: 3 Hours

Maximum Marks:70

भाग-क

1. किन्हीं दो गद्यांशों का अनुवाद हिन्दी, पंजाबी अथवा अंग्रेजी में करें 10
- (क) सर्यः उज्ज्वलः अग्नि-पिण्डः, सर्वेभ्यः प्रकाशं, तापं ऊर्जा च यच्छति । पृथक् यः भागः यदा सूर्यम् यदा सूर्यम् अभितः भवति, तदा तत्र सूर्यस्य प्रकाशः तेन हि दिनं भवति । अपरस्मिन् च पृष्ठे भागे अन्धकारेण रात्रिः भवति । स्वे अक्षे भ्रमणेन पृथिव्याः सर्वे भागाः पर्यायेण सर्य अभितः आगच्छन्ति ।
- (ख) स्वामी रामतीर्थः देशभक्तः आसीत् । भारतं अचिरम् एव स्वतन्त्रं, समृद्धं च भविष्यति इति तस्य दृढ़ विश्वासः आसीत् । रामतीर्थः कोमल हृदयः, भावुकः च आसीत् । भावुकतायाः क्षणेषु सः काव्य-रचनाम् अपि अकरोत् । तस्य कवितासु अपूर्वः भावावेगः अस्ति ।
- (ग) प्रजापालकः रणजीत सिंहः रात्रिकाले वेशं परिवर्त्य असहाय जनानां सहायता करोति स्म । सः धर्म-जात्यादीनां भेदान् विस्मृत्य मानव मात्रस्य कल्याणार्थम् कार्यम् अकरोत् । तस्य सेनानायकौ अकाली फूलासिंहः हरिसिंहः नलवा मुगलाना आक्रमणानि निष्फलानी अकुरुताम् । सः जनहितरतान् जनान् विदुषः च धनधान्यन् पूरयति स्म ।
2. किन्हीं दो श्लोकों का हिन्दी, पंजाबी अथवा अंग्रेजी में प्रसंग सहित अर्थ लिखें 10
- (क) उदयति मिहिरो, विदलित तिमिरो, भुवनं कथमभिरामम् ।
प्रचरति चतुरो, मधुकर-निकरो, गुंजति कथमविरामम् ।
- (ख) नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि, नैनं दहति पावकः ।
न चैनं क्लेदयन्त्यापो, न शोषयति मरुतः ।
- (ग) यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते, रमन्ते तत्र देवताः ।
यत्रतास्त न पूज्यन्ते. सर्वास्तत्राफलाः क्रियाः ॥
3. किन्हीं तीन प्रश्नों के उना हिन्दी में लिखें 6
- (i) जीर्णधन ने बच्चे को कहाँ रखा ?
- (ii) शरीर और आत्मा में क्या भेद है ?
- (iii) महाराजा रणजीत सिंह के माता-पिता का क्या नाम था ?
- (iv) सरोजिनी नायड़ू को और किस नाम से जाना जाता है ?
- (v) भारत के किन्हीं पाँच महापुरुषों के नाम लिखो ।
4. किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखें 6
- (i) कमलं कदा विकसति ?

	(ii) सर्वासां भाषाणां जननी का अस्ति?	
	(iii) महाराजा रणजीत सिंहः कीदृशः प्रशासकः आसीत् ?	
	(iv) कश्मीरः प्रदेशः कत्र स्थितः अस्ति?	
	(v) स्वतन्त्रम् अस्माकं राष्ट्रं कीदृशम् अस्ति	
5.	किन्हीं चार शब्दों के हिन्दी में अर्थ लिखें पतृव्यः, पारंगतः, पुरातनः, शाश्वतम्, मेधावी, समासेन।	4
6.	निचे लिखे गयांश को पढ़कर पूछे गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखें कोकिल-कण्ठा, कवयित्री, सुवक्त्री, राष्ट्रनेत्री, श्रीमति सरोजिनी नायडः महिला आसीत् । सा हैदाराबाद नगरे जन्म अलभत् । तस्याः पिता अमोल आसीत् । सः वैज्ञानिकः, अनेक भाषाविज्ञः, कवि: च आसीत् । तस्याः माता अनि भाषासु पारंगता आसीत्। (i) सरोजिनी नायडः कीदृशी महिला आसीत् ? (ii) तस्याः पितुः नाम किम् आसीत् ?	4
7.	भाग-ख	
(क)	किन्हीं चार शब्दों के रूप निर्दिष्ट विभक्ति के तीनों वचनों में लिये (i) भानु - चतुर्थी विभक्ति (ii) मधु - तृतीया विभक्ति (iii) किम् - स्त्रीलिंग-प्रथमा विभक्ति (iv) धेनु - षष्ठी विभक्ति (v) दात् - द्वितीया विभक्ति (vi) महत् - पंचमी विभक्ति	6
(ख)	किन्हीं चार धातुओं के रूप निर्दिष्ट लकार, पुरुष के तीनों वचनों में लिखें (i) दिव् - लट् लकार, मध्यम पुरुष (ii) स्पृश् - लोट् लकार, प्रथम पुरुष (iii) कथ् - विधिलिङ्, उत्तम पुरुष (iv) तुद् - लृट् लकार, प्रथम पुरुष । (v) भक्ष् - लोट् लकार, मध्यम पुरुष (vi) चुर् - लङ् लकार, प्रथम पुरुष	6
8.	(क) किन्हीं तीन वाक्यों को उचित विभक्ति लगाकर शुद्ध करें (i) ग्रामस्य परितः जलं वर्तते । (ii) रामस्य सह सीता वनं अगच्छत् । (iii) अलम् विषादम् । (iv) अत्र चौरं भयं नास्ति । (v) मित्रस्य अन्यः कः माम् रक्षितुं समर्थः? (vi) पिता पुत्रम् स्निह्यति ।	3
	अथवा	
	किन्हीं तीन वाक्यों के शब्दरूप अथवा धातुरूप के आधार पर रिक्त स्थान में शुद्ध-रूप भरें (i) महासिंह ----- तस्य जन्मनः सूचना प्राप्तवान् । (रणक्षेत्र) (ii) संस्कृत भाषा सर्वासाम् एतासां ----- जननी अस्ति । (भाषा) (iii) मिहिरः ----- । (उदय)	2

	(iv) दृष्टिपूर्तं न्यसेत् ----- (पाद)	
	(v) सा मधुरेण --- - श्रोतृन् मुग्धान् अकरोत्। (स्वर)	
(ख)	किन्हीं तीन की संधि/संधि विच्छेद करें अतः + एव, बाला इच्छन्ति, पुनः + च, कोऽपि, बालः + शेते	3
(ग)	किन्हीं दो धातुओं के साथ निर्दिष्ट प्रत्यय लगाएं भू + तुमुन, पा. + व्त, गम् + व्त्वा, दा + तुमुन।	2

अथवा

किन्हीं दो शब्दों की धातु और उपसर्ग अलग करें
परिभ्रमति, निर्गच्छति, अनुभवामः, उदेति।

अथवा

किन्हीं दो अव्ययों का संस्कृत वाक्यों में प्रयोग करें
अधुना, पुनः, अपि, सदा॥

9. नीचे लिखे अनुच्छेद को पढ़कर पूछे गए प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर संस्कृत में लिखें
ऋग्वेदः विश्वस्य प्राचीनतमः ग्रन्थः स्वीक्रियते, अतः भाषायाः प्राचीनतमं रूपम् अपि अत्र दृश्यते। तुलनात्मक अध्ययनाय अस्य ज्ञानं महत्त्वपूर्णम्। वैदिक-लौकिक संस्कृतस्य ज्ञानार्थं अपि वेदानां पठनं अनिवार्यम्। वेदार्थस्य ज्ञानाय षड् वेदांगानि वर्तन्ते।
- (i) विश्वस्य प्राचीनतमः ग्रन्थः कः अस्ति ?
 - (ii) अस्य ज्ञानं कथम् महत्त्वपूर्णः अस्ति?
 - (iii) वेदानां पठनं कथम् अनिवार्यम् ?
 - (iv) वेदार्थस्य ज्ञानाय किं अस्ति?

अथवा

किन्हीं पाँच वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद करें

- (i) गुरु शिष्य पर क्रोध करता है।
- (ii) हंसो मत।
- (iii) कृष्ण राम से पृथक नहीं है।
- (iv) कहे हुए वचन को याद कर।
- (v) तू मेरे साथ चल।
- (vi) चोर को धिक्कार है।
- (vii) सप्ताह में सात दिन होते हैं।
- (viii) क्रोध न करो।

10. किसी एक विषय पर संस्कृत में लगभग 80 शब्दों में निबन्ध लिखें
- (i) मम् अध्यापकः।
 - (ii) दीपावली।
 - (iii) मम् प्रियं मित्रम्।